

О. Г. Білорус

ГИПЕРФИНАНСИАЛИЗАЦИЯ СВИТОВОЙ ЭКОНОМИКИ ТА ЇЇ ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ Й НАСЛІДКИ*

У статті обґрунтовано, що сучасні трансформації фінансової світ-системи несуть у собі як позитивні, так і негативні тенденції та соціально-економічні наслідки. Позитивні наслідки зводяться до небаченого розширення фінансової ресурсної бази та інтенсивної інтеграції фінансових ринків у глобальний фінансовий ринок, що потенційно збільшує можливості доступу транзитивних країн і тих, які розвиваються, до глобального фінансово-ресурсного пулу. Серед основних негативних наслідків гіперфінансіалізації — фінансовий підриг процесів глобального розширеного відтворення й розвитку у сфері реальної економіки, що неминуче веде до її деградації або уповільнення розвитку. Наголошено, що гіперфінансіалізація світової економіки відкриває нову історичну форму експлуатації, а саме експлуатації виробничо-промислового капіталу з боку фінансового капіталу, а також експлуатації національного капіталу з боку глобального олігархічного капіталу. Визначено масштаб проблем, породжених сучасним глобальним фінансово-олігархічним капіталізмом та гіперфінансіалізацією світового економічного розвитку. Зроблено висновок, що транзитивні країни й ті, що розвиваються, можуть протидіяти руйнівним впливам чинників гіперфінансіалізації через інтеграцію в регіональні та глобальні захисні фінансові структури, а також через мобілізаційні національні стратегії.

Ключові слова: гіперфінансіалізація світової економіки, глобальна фінансова неоконвергенція, глобальний фінансовий ринок, глобальний фіктивний капітал, інтегрована фінансова світ-система, глобальна фінансова експлуатація, інтеграційні захисні структури.

Літ. 17.

О. Г. Белорус

ГИПЕРФИНАНСИАЛИЗАЦИЯ МИРОВОЙ ЭКОНОМИКИ И ЕЕ ГЛОБАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ И ПОСЛЕДСТВИЯ

В статье обосновано утверждение, что современные трансформации финансовой мир-системы несут в себе как положительные, так и отрицательные тенденции и социально-экономические последствия. Положительные последствия сводятся к невиданному расширению финансовой ресурсной базы и интенсивной интеграции финансовых рынков в глобальный финансовый рынок, что увеличивает возможности доступа транзитивных и развивающихся стран к глобальному финансово-ресурсному пулу. Среди основных негативных последствий гиперфинансиализации — финансовый подрыв процессов глобального расширенного воспроизводства и развития в сфере реальной экономики, который неизбежно ведет к ее деградации или замедлению развития. Подчеркнуто, что гиперфинансиализация мировой экономики открывает новую историческую форму эксплуатации, а именно эксплуатации производственно-промышленного капитала со стороны финансового капитала, а также эксплуатации национального капитала со стороны глобального олигархического капитала. Определен масштаб проблем, порожденных современным глобальным финансово-олигархическим капитализмом и гиперфинансиализацией мирового экономического развития. Сделан вывод, что транзитивные и развивающиеся страны могут противодействовать разрушительным воздействиям факторов гиперфинансиализации через интеграцию в региональные и глобальные

* Продовження. Початок див. у № 10 за 2014 р., с. 24—31.

защитные финансовые структуры, а также через мобилизационные национальные стратегии модернизации и развития.

Ключевые слова: гиперфинансиализация мировой экономики, глобальная финансовая неоконвергенция, глобальный финансовый рынок, глобальный фиктивный капитал, интегрированная финансовая мир-система, глобальная финансовая эксплуатация, интеграционные защитные структуры.

Oleh Bilorus

THE HYPERFINANCIALISATION OF THE WORLD ECONOMY, ITS GLOBAL PROBLEMS AND CONSEQUENCES

Modern transformations of the world financial system carry both positive and negative trends and socio-economic consequences. The essence of positive results is unprecedented expansion of financial resource base and the intensive integration of financial markets to the global financial market, potentially increasing access of transitive and developing countries to the global financial and resource pool. The main adverse effect of hyperfinancialisation is disruption of global extended reproduction and development in the real economy, which inevitably leads to its degradation or slower development. In addition, hyperfinancialisation of the global economy opens a new historical form of exploitation of industrial capital by global financial capital, and exploitation of the national capital by global oligarchic financial capital. Scaled problems are caused by the current global financial and oligarchic capitalism and hyperfinancialization of the world economic development. It is concluded that transitive and developing countries can counteract the devastating impact factors of hyperfinancialisation through integration into the regional and global safeguard financial structures, and through national mobilization strategy of modernization and development.

Keywords: hyperfinancialisation of the world economy, global financial neoconvergence, global financial market, global fictive capital, integrative financial world system, global financial exploitation, integrative financial safeguard systems.

JEL classification: F60, F63, F65.

Сучасна теорія глобального капіталізму базується на методологічних філософських принципах еволюції й трансформації суспільно-політичних і соціально-економічних систем, які, очевидно, ведуть до еволюційного виникнення, формування та розвитку неокapіталістичної глобальної цивілізації. Світову систему, котру сучасні філософи з певною мірою гіперболізації називають глобальною цивілізацією [1], ми схильні визначати як нову глобальну економічну систему — систему постіндустріального корпоративного глобалізму, що, як система з формаційними ознаками глобального світоустрою, об'єктивно передуює виникненню, формуванню й становленню глобальної цивілізації [2]. Формування глобальної економічної системи та глобальної цивілізації — це, на наш погляд, різнопланові історичні процеси, розділені часом. Між ними неминує має відбуватись історичний процес формування глобальної соціальної системи. Водночас ми визнаємо, що еволюція й трансформації капіталізму, зокрема глобального, — це, по суті, процеси зміни співвідношення суспільства та капіталістичної економіки, що об'єктивно в історичній перспективі, неминує йти на користь світовому/глобальному суспільству. Уже сьогодні, у XXI ст., питання стоїть цілком зрозуміло: світове співтовариство або зуміє взяти під свій контроль і управління економічні, демографічні, екологічні й безпекові процеси, або деградує, а отже, ризикує загинути як цілісність.

Чи не найважчим історичним завданням світового співтовариства є контроль і управління процесами економічного розвитку. Друга половина ХХ — початок ХХІ ст. є періодом цілковитого панування глобального фінансово-олігархічного капіталу, який уже сформував глобальну владу грошей та розбудовує глобальну фінансово-олігархічну систему постіндустріального глобалізму, котра, у свою чергу, має ознаки як формаційного, так і цивілізаційного характеру. Якщо погодитися з К. Марксом, що виникнення капіталізму стало початком всесвітньої історії [3], то є всі підстави вважати, що виникнення й тотальне панування глобального капіталу та глобального фінансово-олігархічного капіталізму є новим всесвітнім історичним етапом економічного, соціального, формаційного, а отже, й цивілізаційного розвитку [4].

Запропонована в цій статті філософська й теоретична інтродукція має на меті визначити масштаб і калібр проблем, породжених сучасним глобальним фінансово-олігархічним капіталізмом та гіперфінансіалізацією світового економічного розвитку. При цьому ми схильні досить обґрунтовано стверджувати, що гіперфінансіалізація світової економіки — це не лише тенденція й закономірність силового глобального розвитку, а реальний історичний процес-факт, як і факти існування глобального капіталу та формування його продукту — системи фінансово-олігархічного глобального капіталізму, або світ-системи глобалізму, котра має всі формаційні ознаки та, відповідно, специфічні й об'єктивні економічні закони.

Глобальний капітал і глобальні гроші становлять особливу ресурсну базу розвитку. Гроші — це світовий енергетичний ресурс, який має здатність зберігатися, нагромаджуватися й капіталізуватися. В історії людських суспільств і в наукових доктринах у певні історичні періоди виникла та панувала думка, що чим більше грошей, тим більше створюється багатств. Але з початком ХVІ ст. стало зрозумілим, що надвиробництво й надспоживання грошей веде до занепаду суспільного виробництва, оскільки при цьому порушується відповідність між сумою грошей у обігу та здатністю суспільства виробляти реальну продукцію — реальні цінності й суспільну вартість, яка ґрунтується на реальній, живій і зречевленій, та всезагальній праці людства.

Проте й за п'ять останніх століть економічної історії світове співтовариство не змогло подолати дію цього чинника, котрий став глобальним, дезорганізує й підриває реальну економіку. Навпаки, з розвитком ринкових економічних систем, із переходом до системи індустріального капіталізму та глобального постіндустріального капіталізму зазначена проблема загострилася до катастрофічного, світового рівня.

Сучасні теоретики фінансово-економічної глобалізації відзначають цілу низку нових тенденцій, чинників і механізмів розвитку глобального капіталізму. Ряд дослідників зосереджують свою увагу на пошуках глибинних передумов системної фінансово-економічної кризи, яка демонструє схильність стати

перманентно-періодичною. Могутнім каталізатором системної світової кризи є моноцентрична й ортодоксальна неоліберальна модель економічної глобалізації, злякисне “боргове” зростання західних економік, особливо так званих країн золотого мільярда [5]. Після розпаду СРСР і соціалістичної системи глобальний фінансовий капітал став панівним на світовому конкурентному просторі та у своєму розвитку пішов шляхом небаченої експансії, трансформації й метаморфоз [6]. Глобалізація та глобальна інтеграція призвели до об’єктивно обумовленого через економічні й конкурентні інтереси зрощування структур реального виробництва (особливо ТНК) зі структурами обігу, фінансово-економічними структурами й системами. Гіперфінансіалізація глобальної економіки та глобальна криза надвиробництва й надспоживання фінансових ресурсів є закономірними злякисними результатами цього небезпечного напряму розвитку.

На нашу думку, головним соціально-економічним, геополітичним і гео-економічним результатом такого розвитку стало завершення формування глобального фінансового олігархату та глобальної влади грошей. При цьому самі світові гроші перетворилися на штучні й віртуальні, що відкрило шляхи для гігантських потоків надлишкового фінансового капіталу та незнаного в економічній історії явища — гіперфінансіалізації глобального економічного обороту й розвитку. Вибухового характеру набув процес глобального нагромадження (накопичення) фіктивного капіталу. Інтенсивно йде процес перерозподілу національних і світових багатств на користь глобального капіталу. Гіперфінансіалізація розвитку слугує для глобальної фінансової олігархії могутнім новим механізмом накопичення капіталів. Запущено катастрофічний механізм повного підпорядкування реального економічного сектору інтересам глобальної фінансової олігархії та формування “глобальної економіки казино”. Виникла нова форма експлуатації — експлуатація національних капіталів із боку глобального олігархічного капіталу.

Глобальна фінансово-економічна криза 2008—2010 рр. є чи не першою “комбіновано-гібридною” світовою кризою, кризою надвиробництва, одразу й структурною, й системною. Проте її сутністю стало одночасне надвиробництво та надспоживання віртуально-фіктивних фінансових ресурсів. Тому історичним і глобально-стратегічним геополітичним та гео-економічним імперативом є поетапна еволюційна реалізація солідарно-демократичної глобальної моделі й парадигми економічного розвитку, імператив заміщення сучасної глобально-капіталістичної моделі господарської системи та механізмів глобальної корпоративної диктатури ТНК механізмами реальної економічної демократії й народного підприємництва.

Світовий економічний розвиток останніх років характеризується посиленням впливу капіталів із продуктивного реального виробництва у фінансову сферу, де реальна суспільна вартість не створюється.

Панування світової економічної системи, що базується на особистому грошовому збагаченні й наживі, і примат грошей призвели не лише до розриву між реальною економікою та фінансово-грошовою системою, а й до віртуалізації та деградації як фінансової системи, так і економіки загалом. Сучасні кризи — це вже не тільки класичні циклічні кризи надвиробництва товарів, а передусім кризи надвиробництва й надспоживання ресурсів, у першу чергу грошових і фінансових.

Сучасні дослідники проблем глобалістики, геополітики та геоекономіки дедалі більше замислюються над політико-економічними й соціальними наслідками неконтрольованих демографічних явищ, а також процесів зростання та розвитку. Набагато раніше за відомі дослідження Римського клубу щодо меж світового зростання й розвитку [7], академік В. І. Вернадський дійшов висновку, що “енергія, доступна людству, не є величиною безмежною, оскільки вона визначається розмірами біосфери” [8, с. 99] та що “площа, доступна для заселення організмами, обмежена — звідси впливає існування граничної кількості (маси життя) живої речовини, яка може існувати на планеті” [8, с. 130].

Особливо серйозним природно-об’єктивним обмеженням є гранично допустимий рівень концентрації грошей у руках окремих сімей, корпорацій, організацій. Процеси надконцентрації й монополізації фінансових ресурсів перетворилися на загрозу безпеці глобального розвитку.

У світі давно відома економічна та юридична догма, що не встановлює жодних обмежень на особисті багатства й особисте споживання, а також на використання грошей як влади. На певному етапі ринкового капіталізму вона слугувала економічним стимулом. Але у ХХІ ст. імперативним стало закріплення жорстких національних і міжнародних нормативів та обмежень споживання всіх ресурсів, що відповідає інтересам дотримання рівноваги в економіці, як і в біосфері загалом. Однією з головних причин нинішньої глобальної системної кризи є жорстокий, концентрований прояв загального кризового розриву між ресурсними можливостями природи та непомірно зростаючими потребами й масштабами споживання людства [9], корпорацій і держав. Конструктивних альтернатив такій глобальній стратегії не існує, адже за відомими науковими дослідженнями біосфера Землі може забезпечити існування не більш ніж 12 млрд осіб населення за поміркованого споживання та стриманого якісного (а не кількісного) розвитку.

Сучасні дослідники капіталістичної системи, на наш погляд, небезпідставно підкреслюють, що глобалізація та глобальна модернізація є способами поширення й утвердження капіталізму у світі [1]. Вважаємо, що тут потрібне уточнення: глобалізація — це спосіб поширення глобального капіталізму в глобалізованому світі. І локомотивом такого підтвердження та поширення глобального капіталізму є глобальний фінансовий олігархічний капітал. Коли дослідники

капіталізму говорять про три великі трансформації капіталізму від першої великої трансформації (XIX — початок XX ст.) до нинішньої третьої великої трансформації (1990 р. — наш час), вони відзначають феномен певного історичного лагу процесів глобалізації відносно процесів трансформації. При цьому вони наголошують на прискоренні процесів глобалізації та зменшенні лагу (відставання) глобалізації від великих трансформацій капіталізму. Якщо так звана перша глобалізація збіглася з інтенсивним розвитком капіталізму Заходу та Європи (1885—1914 рр.), то третя велика трансформація капіталізму — з другою (ною) глобалізацією, котра розпочалася наприкінці XX ст. Більшість дослідників погоджується з тим, що друга глобалізація має економічну й інформаційну природу [1]. На наш погляд, економічна природа другої (нової) глобалізації інтенсивно еволюціонує в напрямку фінансово-економічної та фінансово-олігархічної глобалізації [10]. До речі, саме цей чинник дав могутній поштовх процесам неоконвергенції різнорівневих за критерієм розвитку соціально-економічних систем та відкрив шлях конвергенції азійських соціально-економічних систем із системою західного або євроатлантичного глобалізму.

Фінансова глобалізація та її трансформаційний різновид — фінансово-олігархічна глобалізація породили унікальний історичний феномен — гіперфінансіалізацію глобального економічного обороту й процесу глобального розширеного відтворення. Об'єктивною передумовою гіперфінансіалізації наприкінці XX ст. і на початку XXI ст. став глобальний і фактично необмежений попит на “легкі” й “швидкі” гроші як енергетичний ресурс для глобальних корпорацій, загальна кількість котрих уже перевищує 80 тис. та продовжує збільшуватися, незважаючи на процеси інтеграції, концентрації й централізації. Глобальний ринок та фінансово-олігархічна система глобалізму знайшли відповідний їхнім зростаючим фінансовим інтересам спосіб задоволення глобального попиту на гроші у формі надвиробництва штучних, віртуальних, спекулятивних електронних грошей, а також так званих похідних цінних паперів. Сформована глобальна силова система “надвиробництво штучних грошей” [11]. Коли у світовому обороті маса штучних грошей уперше перевищила масу реальних грошей, почалася перманентна криза глобальної фінансово-економічної системи, яка неминуче призведе до її історичної катастрофи. Світові держави та їхні уряди втратили контроль над глобальними фінансовими потоками. Міжнародні фінансові й торговельні організації системи ООН такого контролю практично ніколи не здійснювали. Міжнародні інтеграційні об'єднання за винятком ЄС, котрий має власну валюту — євро, не виконують контрольні й управлінські функції з ефективного регулювання регіональних і глобальних фінансових потоків.

У 2013 р. приріст фізичного обсягу ВВП Росії становив лише 1,3 %, тоді як у 2010 і 2011 рр. — відповідно 4,5 та 4,3 %. За оцінкою авторитетних російських експертів, РФ увійшла в зону тривалого економічного спаду, геополітичного

й фінансового шоку, викликаного санкціями Заходу у відповідь на агресію проти України та окупацію частини її території. У період 2014—2015 рр. очікується подальше істотне зниження темпів зростання, до 5 %, і збільшення від'ємного розриву в динаміці світової та російської економік. Низькі темпи зростання і тривала стагнація після глобальної фінансово-економічної кризи 2008—2009 рр., зниження світових цін на нафту та газ у результаті санкцій починаючи з 2014 р. зумовили входження РФ у зону затяжної фінансової кризи. В умовах глобальної гіперфінансіалізації й наростання антиагресивних санкцій уже ніхто не може гарантувати Росії повернення до високих і навіть середніх темпів зростання економіки, особливо в умовах деградації промисловості. За період 2010—2013 рр. сальдований фінансовий результат діяльності підприємств і організацій зменшився з +42,9 % у 2010 р. до -16,4 % у 2013 р. [12]. Частка Росії у світовому ВВП знижується, наближаючись до рівня в 1 %, що саме по собі є катастрофою.

Отже, крім геополітичного антиагресивного й санкційного шоків ця країна може стати жертвою нової руйнівної хвилі гіперфінансування глобальної економіки, наслідки якої можна порівняти лише з національною катастрофою. Росія втратила свій шанс провести реіндустріалізацію на якісно новій основі.

Фінансово-економічна стагнація й рецесія цієї країни є однією з причин її вкрай агресивної загарбницької політики проти України та на світовій арені. У свою чергу, санкції проти Росії-агресора мають руйнівний характер для її економіки, надто для її фінансів. Висока інвестиційна залежність, розвиток процесів глобальної гіперфінансіалізації можуть стати вирішальними негативними чинниками повного колапсу РФ як держави.

Гіперфінансіалізація глобальної економіки належить до найгостріших проблем розвитку світ-системи фінансово-економічного глобалізму. Фінансіалізація та гіперфінансіалізація глобальної й національних економік великою мірою зумовлюють виникнення кризових явищ насамперед у так званих локомотивних фінансових економіках, котрі призводять до виникнення системної глобальної економічної кризи [13]. Національні економіки, у т. ч. транзитивних країн, на нинішньому етапі розвиваються в умовах і атмосфері перманентної фінансіалізації та гіперфінансіалізації глобальної економіки. Вплив цих потужних негативних чинників на ослаблені фінансові системи таких країн є особливо руйнівним.

Уряди багатьох транзитивних країн, зокрема України, приділяють недостатню увагу формуванню ефективних механізмів інтегрованого регулювання реального й фінансового секторів у їх нерозривній єдності. Як наслідок, обидва сектори виходять з-під контролю, що загрожує крахом фінансової системи та деградацією реального сектору. Свідченням тому в Україні є девальвація гривні (100 % по відношенню до долара США у 2014 р.), зниження ВВП майже на 5 % та дефіцит державного бюджету близько 70 млрд грн.

На жаль, ані Коаліційна угода, затверджена Верховною Радою України, ані Програма діяльності Кабінету Міністрів України на 2015–2016 роки не містять шляхів розв'язання цих найгостріших проблем, а також їх визначення як головних, надзвичайних імперативів на довгостроковий період [14–16].

Величезні масштаби вивезення національного капіталу, перехід реально-го економічного сектору від торгівлі товарами до торгівлі грошима та їхніми штучними заміниками, подальший відрив фінансового сектору від реальної економіки та її віртуалізація — усе це прояви негативного впливу фінансового сектору на реальну економіку. Подолання відриву цього сектору від реальної економіки і зворотна реінтеграція є найбільшим імперативом сучасної економічної політики уряду та довгострокової національної стратегії України на період до 2030 р. Таку стратегію ще треба розробити за участю експертів, науковців і громадськості. Вона має бути надзвичайною, мобілізаційною, так само як соціально-економічна ситуація в країні. На зміст і реалізацію стратегії не повинні впливати зміни складу уряду чи парламенту, а гарантом її реалізації мусить бути Президент України як гарант Конституції.

Світова економічна наука в період після Другої світової війни розкрила сутність фінансіалізації, закономірності її розвитку та наслідки. Такі авторитетні західні дослідники, як М. Мілер (1972), Р. Лукас (1988), Р. Гільфердінг (1981), передбачали глобальне випереджальне розширення фінансового сектору порівняно з реальною економікою та попереджали про негативні наслідки його надмірного домінування в економіці.

У результаті глобалізаційних процесів і небаченого зростання глобальної влади силової світ-системи корпоративного глобалізму та його глобальної влади грошей процеси фінансіалізації світової економіки демонструють тенденцію трансформації в процеси гіперфінансіалізації. На нашу думку, гіперфінансіалізація є окремою економічною категорією глобального економічного розвитку на етапі постіндустріального розвитку [17]. Якщо загальний процес фінансіалізації світової економіки має класичний циклічний, закономірний характер із типовим “системним циклом нагромадження капіталу” (Дж. Аррігі, 1994), то процес гіперфінансіалізації є специфічним та не циклічним, а перманентно зростаючим, некерованим і катастрофічним. Якщо загальний процес фінансіалізації світової економіки піддається логіці довгих економічних хвиль М. Кондратьєва, то гіперфінансіалізація — це стихійний, лавиноподібний процес, котрий дестабілізує й підриває як реальний, так і фінансовий сектори економіки.

Досліджуючи історичну еволюцію процесів глобальної фінансіалізації економіки та особливості системних циклів нагромадження капіталу, відомі експерти (Дж. Аррігі, 1999) запропонували їх хронологічну класифікацію (періодизацію), що включає такі основні цикли: 1) генуезький (XV—XVI ст.); 2) нідерландський (XVII—XVIII ст.); 3) британський (середина XVIII — початок

XX ст.); 4) американський (середина 1980-х років — 2020 р.). Саме під час американського циклу, в результаті необмежених спекулятивних фінансових операцій, надспоживання кредитних ресурсів і агресивно-надмірної пропозиції грошей та штучних похідних цінних паперів, сталися фінансовий вибух і світова фінансова криза 2007—2010 рр., наслідки якої не подолані до сьогодні.

Отже, наявне історичне ущільнення періодів циклів, що ми вважаємо цілком закономірним. Американський цикл виявився найкоротшим, його завершення очікується до 2020 р. Цей висновок базується й на тому, що економіка США вже у 2014 р. втратила першість світу за обсягом ВВП/ВНП та передала її економіці Китаю, чий ВВП перевищує 17 трлн дол. США. Немає сумніву, що країною-лідером п'ятого глобального системного циклу нагромадження капіталу (починаючи з 2020 р.) стане Китай, котрий, вочевидь, зможе проводити збалансовану структурну політику та забезпечить раціональне співвідношення реального економічного й фінансового секторів. Разом із тим ніщо не вказує на те, що процес фінансiалiзацiї зупиниться й кризи, спровоковані вибухами гіперфінансiалiзацiї, відійдуть у минуле.

З викладеного випливають деякі нові висновки й імперативи для довгострокової економічної стратегії України. Слід зауважити, що процес фінансiалiзацiї є ключовим чинником, котрий на довгий період визначає не лише розвиток глобальної економіки та економіки провідних країн G20, держав — членів ОЕСР і ЄС, а й країн із транзитивними фінансово-економічними системами. Це особливо стосується економіки України, яка сьогодні потребує десятків мільярдів доларів зовнішньої фінансової допомоги. Тому її подальша інтеграція в міжнародні фінансові системи і структури, створення сприятливого клімату для залучення іноземних капіталів та інвестицій є невідкладними, стратегічними завданнями українського уряду. Він повинен зробити все необхідне, щоб перетворити вітчизняні фінансові ринки на конкурентне поле для зарубіжних фінансів, щоб домогтися відкриття “плану Маршалла” для України.

У внутрішній економічній політиці особливо гострою й актуальною є проблема ліквідації зростаючого розриву між реальною економікою та фінансами, припинення відпливу національного капіталу, державне стимулювання банківської індустрії до кредитування реальної економіки. Не менш важливими є проблеми інтеграції й неоконвергенції вітчизняної фінансової системи в європейську та глобальну.

Список використаних джерел

1. Федотова В. Г. Глобальный капитализм: три великие трансформации / В. Г. Федотова, В. А. Колпаков, Н. Н. Федотова. — М. : Культурная революция, 2008. — 608 с.
2. Семенов Ю. И. Теория общественно-экономической формации и всемирный исторический процесс / Ю. И. Семенов // Народы Азии и Африки. — 1970. — № 5. — С. 82—95.

3. *Маркс К.* Манифест коммунистической партии / К. Маркс, Ф. Энгельс. — М., 2007.
4. *Бузгалин А. В.* Глобальный капитал / А. В. Бузгалин, А. И. Колганов. — М. : Едиториал УРСС, 2007. — 512 с.
5. *Тарасевич В. М.* Глухі кути неоліберальної ортодоксії та перспективи глобалізації / В. М. Тарасевич, В. К. Лебедева // Економічна теорія. — 2013. — № 12. — С. 117—119.
6. *Ещенко П. С.* Куда движется глобальная экономика в XXI веке? / П. С. Ещенко, А. Г. Арсеенко. — К. : Знання України, 2012. — 479 с.
7. Пределы роста : доклад по проекту Римского клуба “Сложное положение человечества” / Д. Х. Медоуз, Д. Л. Медоуз, Й. Рэндерс, В. В. Беренс ; Моск. гос. ун-т ; пер. с англ. — М., 1991. — 207 с.
8. *Вернадский В. И.* Размышления натуралиста. Научная мысль как планетное явление / В. И. Вернадский. — М. : Наука, 1977. — 192 с.
9. *Панасюк Б. Я.* Дотримання рівноваги розвитку — вимога природи / Б. Я. Панасюк // Світогляд. — 2014. — № 1 (45).
10. *Білорус О. Г.* Фінансова глобалізація: парадигмальні зрушення й ризику / О. Г. Білорус, О. В. Гаврилюк // Фінанси України. — 2013. — № 7. — С. 7—17.
11. *Белорус О. Г.* Мировой структурный кризис и трансформации глобальной финансовой системы / О. Г. Белорус // Економічний часопис-XXI. — 2014. — № 7-8. — С. 4—7.
12. *Замараев Б.* Финансовые ограничения вслед за инвестиционной паузой / Б. Замараев, А. Назарова, Е. Суханов // Вопросы экономики. — 2014. — № 10. — С. 4—43.
13. *Козьменко С. М.* Періодизація процесу фінансіалізації економіки: вітчизняний та зарубіжний контексти / С. М. Козьменко, М. В. Корнеев // Економічний часопис-XXI. — 2014. — № 9-10. — С. 73—76.
14. *Гальчинский А. С.* Экономический раздел — самый слабый в Коалиционном соглашении / А. С. Гальчинский // Зеркало недели. — 2014. — № 46, 5—12 дек.
15. Коаліційна угода, затверджена Верховною Радою України.
16. Програма діяльності Уряду України на 2015—2016 роки (проект).
17. *Білорус О. Г.* Глобальна структурна криза та трансформації фінансової світ-системи / О. Г. Білорус // Фінанси України. — 2014. — № 4. — С. 32—45.